

Kitap Tanıtımı

Book Review

Geliş Tarihi: 08 Kasım 2024

Kabul Tarihi: 01 Aralık 2024

Yayın Tarihi: 15 Ocak 2025

Türkiye’de Spiritüel Arayışlar: Deizm, Yoga, Budizm, Meditasyon, Reiki vb. Kurtuluş Cengiz, Önder Küçükural, Hande Gür. İstanbul: İletişim Yayınları, 2023. 365 sayfa. ISBN 978–975–05–3219–1.

Türkiye’de son yıllarda gözlenen spiritüel arayışların karmaşık yapısını anlamak amacıyla yürütülen bu araştırma TÜBİTAK 1001 programı tarafından desteklenmiştir. 2018–2020 yıllarında gerçekleşen bu araştırmadan yoğun bir üretim gerçekleştirilmiştir. Dr. Öğretim Üyesi Kurtuluş Cengiz, Doç. Dr. Önder Küçükural ve Hande Gür tarafından yürütülen bu araştırmada, çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Gür, 2020; Mashael, 2020). "Türkiye’de Spiritüel Arayışlar" adlı bu çalışma ile nitel–nicel metotları kullanarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada; 6 ilden 84 katılımcı ile mülakat, 528 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir (ss. 29–30). Bu katılımcıların deneyimlerini, motivasyonlarını, maneviyat üzerine kişisel düşüncelerini, arayışlarının bireysel, fiziksel olmayan pratiklerinde okumaları mesela mesnevi, Osho gibi pratik olarak gördükleri veriler aktarılmıştır. Bu yöntemle birlikte araştırmayı geniş bir nüfusa yayarak bulguların genellenebilirliğini artırmak amaçlanmıştır. Sufi, sema törenleri ve yoga inzivaları gibi ruhani toplantılar çerçevesinde sağlam veri toplama yöntemleri ile gerçek bulgulara ulaşılması güçlendirilmiş, konuya geniş perspektif sunulmuştur. Bu sayede doğrudan gözlem ile elde ettikleri veriler çerçevesinde araştırmaya sağlam bir temel oluşturmuşlardır.

Bu çalışma, Osmanlı’dan günümüze kadar yaşanan spiritüel gelişmelerin izini süren, söz konusu gelişmelerin niyetlerini ve muhataplarını araştırmıştır. Ayrıca siyasi, ekonomik, politik ve kültürel değişimlerin toplumumuzun inanış dinamikleri, manevi ve ruhsal ihtiyaçlara olan ilginin artışı üzerindeki etkilerini neden ve sonuçlarıyla birlikte ortaya

koyarak bu bulguları kitaplaştırmıştır. Yazarlar, kitabın önsözünde de bahsettiği gibi bireylerin bu arayışlara nasıl katıldıkları, hangi pratikleri benimsedikleri ve bu pratiklerin yaşamlarına nasıl etkileri olduğu gibi sorulara yanıtlar aramış, derinlemesine bir analizle incelemişlerdir. Bu bağlamda sosyolojik ve kültürel dinamiklerle birlikte çalışmada hem araştırmacılara hem genel okuyucu kitlesine ulaşma hedefinde sosyoloji literatürüne sonraki yıllarda yapılacak olan çalışmaların öncüsü olarak önemli bir katkı sunmaktadır.

Kitap önsöz, ekler ve kaynakça dışında dokuz bölümden oluşmaktadır. Her bölüm Türkiye'deki spiritüel keşiflerin farklı yönlerini incelemektedir. Konu ile ilişkisi literatürdeki algısı ve kavram bilgisi geniş alanda açıklanmıştır. Okuyuculara anlamı kolaylaştırmak için bulgular, bol örnekler, şekiller, anlatımı çeşitli tablolar ve grafiklerle görsel olarak desteklenmiştir. Bulgular açıklanırken literatürden çeşitli makalelerle örnek verilmiş, detaylı bir şekilde metne entegre edilmiştir. (s.128). Yazarlar eserde, teorik bilgileri soyut düzlemde bırakmak yerine somut örneklerle destekleyerek okuyucunun, katılımcıların kişisel deneyimlerini ve bakış açılarını doğrudan görmelerine olanak tanımıştır. Bu yöntem, literatüre başka açıdan katkı sağlamak isteyen araştırmacılara rehber olanağı sunmaktadır (ss. 131- 144). Bu detaylar, gözlemci bir bakış açısı ile okuyucuya yer yer röportajdan örnekler sunularak kitabı daha içten göstermiş, eserin sosyolojik boyutunu güçlendirmiş, kullanılan sade ve anlaşılır dil, akıcı ve kolay okunabilir olmasına vesile olmuştur.

Yazarlar spiritüel arayışlara yöneliminin nedenleri arasında yakınların kaybı, birinci derece yakınlarla yaşanan duygusal bağlanma, özel hayatta yaşanan sorunlar, ciddi veya kronik rahatsızlıklar, işle ilgili problemler gibi faktörlere yer vermiştir. Katılımcılarla yaptığı mülakatlar sonucunda bu olayları travma başlığı altında ele alarak okuyucuya anlamlı bir çerçeve sunmuştur. Yaşanılan olayların gerçek sebeplerini öğrenmek için katılımcılarla yapılan bu görüşmeler, okuyucuların konuyu daha iyi anlamalarına katkı sağlamıştır. Bu yöntem kitabın sosyolojik boyutunu zenginleştiren bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, eserin bazı eksiklikleri de göz ardı edilemez. Özellikle, spiritüel arayışların psikolojik boyutlarına yeterince değinilmemesi, eserin kapsamını sınırlamaktadır. Yazarlar, travmaların birey üzerinde bıraktığı etkilerini psikolojik bir bakış açısı ile değinerek kitabın derinliğini artırabilirdi. Travma sonrası bireyin nasıl bir içsel dönüşüm geçirdiği, hangi psikolojik savunma mekanizmaları tarafından tetiklendiği ve bu dönüşümün travma sonrası büyüme teorisi ışığında nasıl şekillendiği gibi konuların incelenmesi esere daha iyi bir analitik bakış açısı kazandırabilirdi. Örneğin, insanların spiritüel arayışa yönelmelerindeki bilişsel süreçler ve duygusal ihtiyaçlar, olaylara karşı kişilerde oluşan keder, suçluluk, anlam arayışı gibi hangi duygusal tepkilerin meydana geldiği incelenerek daha somut bir şekilde ortaya

konulabilirdi. Özellikle “babamın ölümüne üzülmemeli miyim, üzülmemeli miyim emin değilim” ifadesi (s. 131), bireyin kafa karışıklığını yansıtan önemli bir örnek olarak gösterilmektedir. Bu noktada psikodinamik veya bilişsel davranışçı terapinin perspektifinden yapılacak açıklamalar okuyucuya daha derin bir anlam, esere önem kazandırabilirdi. Çünkü ölüm sonrası yaşanan yas sürecinin bireylerde, kimlik arayışının tetikleyici olarak işlev görmesi bir dönüm noktasıdır. Bu tür yasin yalnızca spiritüel arayışlara yönlendirmedini, bireyde öz kimlik ve hayat amacında değişimlere de yol açabileceği yönündeki vurguların detaylı analiz edilmesi, okuyuculara spiritüel arayışların psikolojik boyutunu zenginleştirerek daha kapsamlı bir bakış açısı ile sunulması daha iyi olabilirdi. Ancak yazarlar, sosyolojik araştırma kapsamından çıkmak istemedikleri için olsa gerek, bu çalışmanın detaylı bir şekilde psikoloji alanında ele almak istemeyişlerinin normal olduğu söylenilebilir.

Kitapta yapılan araştırmalar sonucunda başka değinilen bir meselede, spiritüel pratiklere, yoga ve meditasyon kurslarına katılımın Türkiye’de belirlenen 6 sembolik ilde ekonomik şartlardan dolayı daha çok üst sınıf ve orta gelir grupları arasında yaygın olduğunu belirtilmektedir. Bu ifade, 84 katılımcı ile yüz yüze röportajlar ve 528 kişi ile çevrimiçi anketler sonucunda elde edilmiştir. Sembolik olarak seçilen bu 6 ilde yapılan araştırma sonucunda yoga ve meditasyon yapmak ekonomik açıdan lüks olduğu sonucuna varılmıştır. Ve bunu tabi ki yazarlar, tüm Türkiye için yoga meditasyon kurslarına erişim lüks bir arayıştır ifadesi ile genellememişlerdir. Ancak, bu oranla İstanbul’da, bir yoga eğitmeninin bir blogda yazmış olduğu bilgiye göre gelir seviyesi düşük gruplara da yoga dersleri verdiği bilinmektedir. İstanbul’da sadece üst ve orta gelir durumuna sahip kişiler değil gelir seviyesi düşük olan kişilerinde çoğunluk olarak katılım sağladığını dile getirmiştir. Üstelik teknolojinin gelişmesiyle birlikte spiritüel ve enerji öğretilerine ulaşımın sadece yüz yüze kamplar aracılığıyla değil çevrimiçi platformlar, telepati yöntemleri, YouTube, Spotify ve Zoom gibi araçlarla da erişilebilir hale geldiğini göz ardı etmektedir. Bu nedenle, sadece orta gelir grubuna ait beyaz yakalılar değil, gelir seviyesi düşük olan kişilerde bu pratiklere kolaylıkla erişebilmektedir. İstanbul’da bahsi geçen yoga eğitmeni Nilüfer Eyiişleyen, bu durumu doğrularak, kendi eğitim verdiği süreç boyunca özellikle öğrencilerin yoğun ilgi gösterdiğini ve katılım sağladığını gözlemlemiştir. Buna ek olarak kitapta, kadınların erkeklerden daha fazla katılım sağladığı iddia edilmektedir (s. 168). Ancak, Nilüfer Eyiişleyen’in ifadelerine göre, İstanbul’da yaklaşık 700 kişiyle yaptığı görüşmelerde erkeklerin de kadınlara oranla yüksek katılım sağladıkları gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, bu bulguların genellenebilirliği sorgulanması gerekmektedir. Bu bağlamda, kitapta belirtilen bulgular doğru olmakla birlikte eksiktir. Teknolojik gelişmeler, spiritüel pratiklere erişimi geniş kitlelere yaymış ve çeşitlendirmiştir. Bu nedenle, araştırmanın

bulguları, günümüz koşulları ve teknolojinin sunduğu olanaklar dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir. Bu açıdan bu çalışmada sembolik iller, sonraki araştırmalar için bu arayışların diğer illerde de araştırılma yapılmasına ön alt zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla bu bulgunun kapsamı, daha geniş bir katılımcı kitlesi ile desteklenerek literatüre katkıda bulunulmalıdır.

Sonuç olarak hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerini bir araya getirerek elde edilen zengin veri seti olan bu eser Türkiye'deki dini ve spiritüel eğilimlerin sosyolojik ve kültürel dinamiklerini kapsamlı bir şekilde incelemekte, bireylerin spiritüel inanç ve uygulamalarına yönelik derinlemesine bir analiz sunarak dinî manzaranın karmaşık ve çok katmanlı olduğunu ortaya koymaktadır. Okuyucuya keyifli ve akıcı bir okuma deneyimi sunan yazar, akademik bilgi paylaşımında daha çok katılımcıların düşüncelerine ve bu düşüncelerin gelişimine odaklanmıştır. Araştırmalar ve faaliyetler üzerinden şekillenen eser, ilginç ve yararlı bir içerik sunmuştur. Bu kapsamlı çalışma, Türkiye'de spiritüel arayışların artış gösterdiği bir dönemde, bu konuya dair daha derinlemesine bir anlayış sunmaktadır. Araştırmanın bulguları hem akademik çevreler hem de bu konuya ilgi duyan tüm okuyucular için değerli bir kaynak niteliğindedir. Farklı disiplinlerden yararlanarak çok yönlü bir yaklaşım sergilemeleri, eserin bilimsel değerini artırmaktadır. Bu sayede gelecekte yapılacak araştırmalar Türkiye'deki spiritüalizm çalışmaları için yeni bir perspektif ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

- Gür, H. (2020). "Moving beyond qualitative and quantitative methods": Experimenting sequential mixed methods while studying spirituality (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/handle/11655/22541>
- Mashaël, F. (2020). An exploratory study of women's involvement in new age spirituality in Turkey (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://openaccess.ihu.edu.tr/entities/publication/94b44bf3-a542-47c8-9a30-0ff3874cc2b1>
- Zihin Günleri. (t.y.). Spiritüel arayışlar/inceleme. Erişim adresi: <https://www.zihin-gunleri.com/2022/10/21/spirituel-arayislar-inceleme/>

 Ravda Sevdegül Günaydın

İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye
sevdegul.gunaydin@stu.ihu.edu.tr